


Дигитализовали Зоран Стефановић, Миленка Кузмановић, Ненад Петровић, Пројекат Растко и Дистрибуирани коректори Европа

Produced by Zoran Stefanovic, Milenka Kuzmanovic, Nenad Petrovic, Project Rastko and Distributed Proofreaders Europe

Објављено/Published 29.05. 2005

Николај Велимировић

НОВИ ИДЕАЛ У ВАСПИТАЊУ

Предавање одржано 16. јуна 1916. пред Лигом Империје

Превод са енглеског

„Природа се довољно брине о нашој личној свести, остављајући *васпитању* бригу о нашој свечовечанској свести“.

Даме и Господо,

Ако хоћемо да се ослободимо нагона за ратом и сукобом треба само да посматрамо децу. То је једина нада и мудар почетак. Христово призивање деце има дубоки пророчки смисао. У свим светским невољама, у свим ратовима, препиркама, верским инквизицијама и прогонима, свим моментима људске беде и беспомоћности, Он је кроз векове призивао децу да му прију. Уверен сам да би и данас, усред топовског тутња, страсти и освета, онај ко има уши за Његов глас, чуо само тај исти позив: „Пустите децу нека ми прију“. Не краљеви и политичари, не новинари и генерали, не одрасли него деца.

И данас кад тражимо излаз из садашње светске беде, кад in profundis данашњег мрака тражимо светло, а забринути за сутрашњицу — савет и утеху, ми мора да се угледамо на децу и на Христа.

Зашто не краљеви?

Зашто Христос не позива краљеве да му прићу — краљеве и политичаре, и новинаре и генерале? Зато што су они презаузети погрешним мислима и делима, те су увелико одговорни за ову данашњу несрећу и још зато што је нама, због тога тешко изменити своја срца и своје мисли. Наполеон и Пит би врло тешко заједно клекли пред Христа и загрлили један другог. Било би скоро немогуће да Бизмарк и Гамбета иду заједно. Ништа мање не би било изненађујуће кад би се папа и монсињор Лојси или Георг Тирел молили у истој клупи. Свако покољење је оптерећено гресима и предрасудама. То је разлог што Христос само кратко прати једну генерацију а онда се замара и тражи ново покољење. — зове децу. Христос је увек нов и свеж као што су деца. Свако покољење се исквари и корумпира дугим живљењем и борбама.

За једно ново покољење свет је сасвим ново чудо. А Бог се открива само онима којима је свет једна нова ствар, једно чудо. Нико, ко се не диви овоме свету као једном чуду, не може наћи Бога. За старог Хекела* не постоји никакав Бог, само зато што за њега не постоји никакво чудо. Он је уверен да све зна. Христос не значи ништа за њега, нити он за Христа. Свако још недорасло дете, које верује у Бога и у овај изванредни свет, има више мудрости него материјалистички професор из Немачке. Стара генерација замори Христа и Он се тужно, окреће к новој — зове децу. У нашој садашњој невољи, мислим треба да се придружимо Његовом гласу и да се окрећемо новом поколењу и тражимо једно ново васпитање.

Васпитање које тежи рату

Оно се назива једним врло привлачним именом, индивидуалистичко васпитање, а право му је име себичност или самољубље. Ни једна религија Азије никад се није хвалила да је проповедала такво васпитање. Оно је рођено у срцу Европе, у Немачкој. Однеговали су га Шопенхауер и Гете. Потом су га помогли немачки биолози, музичари, вајари, филозофи, песници, војници, социјалисти и свештеници, међу најмудријима и међу манијацима преко Рајне. На несрећу, Француска, Русија па и Велика Британија нису биле потпуно изван те кобне теорије индивидуалистичког васпитања.

Софистичке теорије древне Атине обновљене су у Средњој Европи са крајњим циљем: васпитање јединке. Једно људско биће је од непроцењиве вредности, говорили су немачки тумачи Новог

Завета материјалистичке науке, демантујући себе довођењем тога става у сагласност са модерном теологијом. Уметност у свим својим видовима представљала се једино као одраз једне јединке; т.ј. уметника. Модеран социјализам супротно своме имену, врло снажно је потпомогао индивидуализам у сваком виду људског дела. На основу тога, модерна педагогика, заснована на општим циљевима, постављала је исти индивидуалистички идеал као циљ који треба да се постигне у школама, цркви, држави и многим другим државним установама.

Резултати старог идеала

Рат је последица старог идеала у васпитању. Кажем старог, јер се надам да је са овим ратом за увек прошао. Стари европски идеал у образовању био је такозвани — индивидуализам. Тај идеал су једнако потпомогле и црква и наука, и уметност. Крајњи индивидуализам, који се развијао у Немачкој више него ма у којој другој земљи, довео је до поноса, понос до материјализма, а материјализам до песимизма. Пошто је постављен на погрешну и лажну основу, сасвим природно му је следовао и погрешан исход, резултат. Ако моја убога личност има неограничену вредност, без икаквих мојих личних напора и заслуга, зашто не бих био поносан? Ако је циљ светске историје само да ствара неколико генијалних личности, као што је мислио Карлајл, зашто не бих и ја уврстио у главу да сам баш ја једна од тих личности у мом поколењу и зашто се не бих поносио тиме? А ако се испуним поносом, ја ћу се убрзо испунити презиром других људи. Себичност и порицање Бога следиће мој живот; то је названо једном научном речју — материјализам. Данас, дакле има умне и телесне снаге, као материјалиста ја ћу бити поносан самим собом. Али чим болест — било каква, макар зубобоља или главобоља такне моје тело ја ћу пасти у мрачни песимизам, јер је он увек сенка и крај материјализма.

Модерна Немачка је била, као што знате, огњиште индивидуализма, а следствено томе, и поноса, и материјализма, и атеизма, и песимизма! Величање јаких личности (данас Кајзер Виљем и Хинденбург) уједињује целу Немачку у овом рату, што није случај ни у Француској, ни у Русији, ни у Великој Британији, у којима заједнички циљ надахњује јединство.

Васпитање које тежи миру

Када ће ратови престати у историји света? Онда када се оствари нови идеал васпитања. Какав је тај нови идеал васпитања који тежи миру? То је једна једина реч: с в е ч о в е ч н о с т . Ова реч садржи све што бих желео да кажем.

Индивидуализам представља једну циглу, свечовечност, — грађевину. Чак и највећа јединка, (макар то био Цезар, Рафаел или

Лутер) није ништа више него једна цигла у свечовечанској згради историје. Животи појединаца су само тачке, док је живот човечанства један облик, један дубок, висок и велики облик.

Кад би само велике и изузетне личности биле предмет историје, онда би она требала да престане са првим човеком на земљи. Јер наш први предак је био једна задивљујућа личност која је икада постојала. Људи који су долазили после Адама били су само слични својим родитељима и слични један другом. Кајзер Виљем није ни близу тако задивљујуће и занимљиво створење какав је био први човек. Кад Кајзер Виљем говори, он изговара речи које су већ познате. Кад се креће или седи, кад једе или се моли, све је то само nuance од онога што и други чине, своје или по наслеђу или имитирањем; врло мало је личнога, док је сваки глас који је први човек изустио био потпуно нов за универзум; сваки покрет задивљујући и драматичан; сваки поглед његових очију откривао је нове светове; свака радост или бол — силовито осећање; свака борба једно велико прибирање искуства. И тако даље.

Према томе, ако би само једна посебна и интересантна личност била предмет историје, историја је требала да престане Адамовом смрћу. Али, она још траје. Зашто? Само зато што њен циљ није био Адам него човечанство; не један или два, или десет хероја, него милиони људских бића; не неколико великих људи, него сви људи, сви заједно, сви без разлике. Ово одређује прави циљ васпитања. Сврха васпитања није да се стварају велике личности, него да се праве цигле за зграду, т. ј. творити добре и одговарајуће чланове једног заједничког тела и подесне разлике за један општи рад.

Заједнички радови

Заједнички радови су већи него лична делања. Ученик индивидуалистичке школе противио би се:

— А шта мислите о раду Ибсена?

Ја: Мислим да је непосредно мањи од старих скандинавских легенди.

Он: Слажете ли се да је Алфред Велики био заиста творац Енглеске Краљевине?

Ја: Никако. Милиони и милиони људских стварања узидане су у ту грађевину коју ми називамо Енглеска, или Енглеска империја, или енглеска цивилизација.

Он: А шта кажете о човеку, који је саградио катедралу Светога Павла?

Ја: Тај објекат је дело заједничког рада као и сви остали велики

радови у историји. Архитектура Светога Павла је старога стила, а ни један стил у грађевинарству није изумео ни створио један човек, него поколења и поколења.

Он: А шта о Виктору Игоу, Милтону? Нису ли они велики песници?

Ја: Јесу. Они јесу, упоређени са неким мањим песницима, али упоређени са народним песништвом Индије или Грчке, они нису. Махабхарата, Карал и Зенд Аваста и Библија су производи заједничког напора — зато су узвишенија од сваког личног труда.

Он: Зар ви не цените економисте и оно што су они учинили за човечанство?

Ја: Свакако, ја то ценим. Али њихов рад је сувише прецењиван. Није једна шака економских теоретичара, као Адам Смит и Маркс уредила кућу, поставила намештај, усавршила кување, изградила градове, изумела игре и забаве, обичаје, језик и друго, него заједнички геније поколења и поколења.

Он: Ви се, претпостављам, слажете да Шаљапин и Карузо имају изванредне гласове. Зар не?

Ја: Да, слажем се. Али, не слажете ли се ви да би један хор од милиона људских гласова био више упечатљив и величанственији него било који соло-певач у историји рода људског?

Он: Не верујете ли у геније великих мудрих људи као што су, на пример, Кант и Спенсер?

Ја: Не, не верујем. Ја верујем да има неупоредиво више здраве и примамљивије мудрости у народним изрекама, пословицама, упоређењима и приповеткама, обрађеним и необрађеним, у Македонији, Јерменији, на Цејлону, Новом Зеланду, у Јапану и другде, него у ма којих двадесет најбољих мислилаца Европе.

Он: Ко је онда, по вашем мишљењу, велики човек?

Ја: Мени је један човек велики само ако је он свестан да је он само једна ћелија у свечовечанском организму или једна цигла у грађевини људске историје. Такав човек је више човек истине и будућности, него један победник, који мисли да су стотине милиона људи и стотине година чекали на њега и његово руковођење, његов рад или његову мудрост.

То је оно што бих рекао једном ученику индивидуалистичког васпитања. И на крају бих га потсетио на Христа и Његов призив деце и на нови идеал у васпитању — свечовечност, који је изнад индивидуализма и о заједничком раду свих, који је изнад сваког појединачног рада и заслуга.

Васпитање као међународни предмет

Чуди нас и забрињава да се на међународном плану дискутује о многим проблемима само не о васпитању. Стотине ствари уређено је међународним законом. Међу њима нема васпитања. Имамо међународни Црвени крст, међународни закон о трговини, рибарству, транспорту, о ауторском праву, политичким преступима, ратним злочинима и др. Овај рат показује да васпитање на првом месту треба да буде предмет међународног разматрања и регулисања. Зар не видите како су немоћна сва међународна ограничења кад је васпитање једног народа изван надзора. Кад ничеовско васпитање у Немачкој учи немачку омладину да презире све суседе, све народе и расе као ниже од себе, како можемо очекивати да Немци поштују закон и прописе о Белгији, о подморницама — ратовање цепелинима, употребу дум-дум метака и отровних гасова и друго?

Ако се и једна поука може извући из овог рата онда је та да васпитање омладине у свим земљама света мора постати међународни предмет најпречи и најважнији.

Руски цар, Мистер Карнеџи и Нобел

Руски цар је предложио да се у Хагу одржи конференција мира. Да би се то остварило господин Карнеџи је саградио величанствену „дворану мира“ у том граду, образовао неколико комисија за испитивање ратних злочина у Балканским ратовима и основао бројне библиотеке за образовање сиромашних. Племенити Нобел оставио је све своје велико богатство за награђивање најбољих радова из области науке и књижевности, у циљу општег добра човечанства. Кад бих ја био или руски цар, или господин Карнеџи, или професор Нобел, ја не бих учинио ни једно од поменутих ствари, ја бих саветовао да се оснује и помогне Међународни савет за васпитање. То је основ за срећивање прилика у свету. Жао ми је што морам да констатујем да ни један од ова три велика пријатеља човечанства није послушао Христове речи: „Пустите децу к мени“! И да ни један није мислио о томе да се ни једна велика друштвена реформа и никакво завештање човечанству не може ни почети ни завршити осим кроз децу. Конференција мира, која је више суд него ма шта друго, немоћна је пред ратоборним духом немачког народа, тако васпитаним. Карнеџијеве књиге читају одрасли, који већ имају свој животни пут, а његова „Дворана мира“ у Хагу је још увек установа без посла. Нобелова награда је додељивана и неким немачким професорима одговорним за нову педагогику у Немачкој.

Мајке, патриоти и свештеници

Ово троје могу да буду или најбољи помагачи или најгори непријатељи васпитног система. Мајке, по природи, обожавају

своју децу и буде кроз њих личност. Патриоте настоје да задобију цело срце и машту детета за своју земљу. Свештеници траже сву пажњу детета за њихову веру и цркву. Бити индивидуалист, патриота и верник, три су потпуно природна дара једне здраве особе. Али материнска љубав врло често преувелича индивидуализам детета те га чини самољубивим и себичним; искључиви патриотизам мења се у шовинизам; а искључиво црквено васпитање ствара сујеверника или безверника. Ове три врсте људи (који, авај, чине већину) самољупци, шовинисти и безверници биће против једног међународног плана васпитања.

Треба рећи разним мајкама: међународно васпитање вашег детета неће убити његову личност, него напротив, користиће га за најбољи успех човечанства и њега самог. Ви сте непријатељ свога детета ако га учите да буде самољубиво и себично. Најгори пратиоци у овом животу су самољубље и себичност. То је друштво које води у песимизам и самоубиство.

Треба рећи разборитим патриотима: Међународно васпитање одобрава патриотизам као природну скромност; једино што такво васпитање тежи то је да се у свакој отаџбини оствари један призор да би дете могло да види своје суседе и да пружи руку да их поздрави.

И треба да кажемо савесним свештеницима: Међународни савет за васпитање пустиће свако дете да иде у цркву и да учи катихизам од свог свештеника, пароха, али ће га повезати са децом других вероисповести, и молиће се са њима једном свеопштем Духу.

Међународни савет за васпитање

1. Састојаће се од свих савета за васпитање у свету.

2. Чланови Савета ће званично представљати своје земље.

3. Савети ће се материјално издржавати од својих појединих влада и од завештања. Сви филантропи и миротворци радије ће помагати једну такву установу него било какву другу у свету.

4. Надлежност тога Савета била би равна надлежности једног међународног политичког конгреса.

5. Његова дужност ће бити да надзирава васпитање у целом свету, забрањујући или ограничавајући индивидуализам, самољубље, шовинизам и празноверје, а неговаће и подражавати свим средствима свечовечност, развојем свести за заједнички рад, узајамну помоћ, личну доброту, скромност и друштвену величину.

Зближити децу света

Дозволимо им да се сретну што је чешће могуће. Мислим на децу

из Енглеске и децу из Србије; децу из Русије и децу из Француске. Тако ће међусобно упознати и сазнати да су сви људска бића и да се сви могу радовати у међусобном пријатељству. Омогућимо им да путују једни у земље других: деца из Немачке и деца из Италије, деца Јапана и она из Скандинавије. Пружимо им прилику да виде како је свака тачка на земљиној кугли на свој начин изванредна и како заслужује љубав и поштовање. Када ће железничке и бродске компаније рећи: „Пустимо децу да дођу к нама“? Када ће урадити најудобније возове, боље него краљевске, украшене цвећем и заставама разних народа и са једном посебном — заставом Дечјег светског савеза? Кад данашњи модерни саобраћај почне да помаже сусрете и међусобне посете деце, тога тренутка ће се проналазак електрицитета и паре оправдати. Јер то није пронађено ради преношења војних трупа и помагања криминала. Учинимо да светски саобраћај не постоји само ради хлеба и криминала, већ да служи миру и душама.

Омогућимо деци да заједно певају, свако на свом језику, мислим, деца Истока и деца Запада и Севера и Југа. Требали сте бити пре неки дан у дому лондонског председника општине кад су се енглески и српски дечаци срели и чуло енглеско певање српске и српско певање енглеске националне химне. Били бисте очарани милим открићем будућег света.

Омогућимо деци Истока и Запада и Југа и Севера да се заједно моле. Зашто не? Доведите их, хиљаде од њих на једно брдо, на коме су се наши претци молили, и омогућимо им да у смирај сунца клекну и певају неке заједничке молитве које сви знају или свако по својој вери. Или омогућимо им бар да само клече и да се моле. Таква тиха молитва донеће више добра него ма каква хиљадугодишња распра и религија. Врло лако је убедити ову децу света, само зато што су деца, да им је један заједнички Отац на небу и да му заједнички упуте молитву. Па иако те молитве буду упућене разним правцима, оне ће стићи на исто место. Све молитве кад год и било одакле упућене, увек иду истим путем. Омогућимо деци са северног леда и из тропске врућине да се дописују. Милиони писама безначајне садржине пишу се и шаљу свакодневно. Поштански саобраћај ће оправдати себе много више ако носи дечју пошту истине и љубави, него ако носи перфидне дипломатске вести или писма која доносе зло и глупост. Један незабораван догађај десио се у Србији за време овог рата, на Божић 1914. Један амерички брод стигао је и донео поклоне и писма од америчке деце Србији. Ова необична пошта изазвала је највеће узбуђење које се може замислити међу српском децом. Неколико недеља деца су била заузета читањем пријатељских писама из даљине и одговарањем на њих. Сигуран сам да ће српска деца заборавити многе тужне ратне догађаје, али никада неће заборавити ову изванредну и драгу пошту, која је учинила више за мир, него ма која комисија која се бави испитивањем ратних злочина, или ма која од Карнеџијевих празних, мада величанствених и раскошних „дворана мира“.

Пустимо да представници деце свих земаља дођу у Хаг, да одрже међународни конгрес мира. Програм тога конгреса треба да буде: певање, игра, смех и молитва. Они ће се састати као пријатељи и говорити свако на свом језику и врло брзо ће се споразумети. Та хашка Дечја конференција мира допринела би миру у свету више него хашка конференција састављена од непријатеља, који се међусобно заједају уз обавезну учтивост на рђавом француском језику.

Ви ћете се, вероватно питати, ко ће да уреди и изврши све то? Међународни савет за васпитање.

— То ће бити врло скупо? — рећи ће неко. Верујте ми да би коштало колико један рат. Шта би радије помогли: један овакав спасоносни покушај или рат? Једно само знам да би то коштало мање него један рат.

Међународни савет за васпитање требао би да надзирава програме васпитања свих земаља. Он треба да пази да начело свечовечности мора бити најважније у васпитању. Он не треба да се меша у начин васпитања, не, далеко од тога, него да гледа на јединство начела васпитања у целом свету. Он мора да избегава сва гесла која смерају крварењима и ратовима, као „Немачка, Немачке изнад свих“. Дете треба да воли своју земљу али, треба и да зна да његова земља није нешто изнад свега осталога у свету. Мора се васпитати да су Бог и човечанство нешто што стоји изнад његове отаџбине.

Међународни савет васпитања треба да надзирава не само програме васпитања донете од појединих влада, него исто тако да надзирава мајке, патриоте и свештенике. Треба да покуша да те три снаге придобије за своје пријатеље, савезнике и мисионаре вишег и свечовечанског васпитања.

Трећи степен европског васпитања

Постоје три степена хришћанског европског васпитања:

1. Природна послушност. То је било у Средњем веку кад су људи били приморавани од црквене власти и племића да раде заједно.

2. Оглед са индивидуализмом. То је почело са ренесансом а нарочито за време Rousseau-a, личност постављена за циљ васпитања. Гнушање на сваки притисак ма какав он био.

3. Добровољна послушност. То је васпитање сутрашњице. То је степен у коме ће људи схватити своју мисију само у колективном раду и добровољном укључењу у свечовечанство одричући се добровољно свога ј а ради добра заједнице — човечанства.

Добровољна послушност ће значити добровољно ропство. Ми

ћемо опет бити робови, али не по краљевској или папској принуди, него добровољно, као што су делови једног тела робови и слуге једно другога, или као што су цигле робље и слуге једне велике грађевине. Ми ћемо постати „Сужњи Христови“, како каже св. ап. Павле, уместо да будемо, као што смо данас, робови својих снова, фантазије и славољубља. Овај рат ће окончати период погрешног и отворити период правилног васпитања. Отвориће нам очи да сагледамо и схватимо да смо сви једно, и како и највећи међу нама није ништа друго до једна већа ћелија у великом организму историје.

Нема наде за будућност политичара или генерала који сада ратују. Једина нада и јемство лежи у деци. Једино ново васпитање за л и ч н у д о б р о т у која тежи д р у ш т в е н о ј в е л и ч и н и то је једини здрав рат. Зато гледајмо на децу! •

[Актуелно | Историјат | Устројство | Владика | Светиње | Духовност | Историјска библиотека]

Са благословом Његовог Преосвештенства
владике Шабачко-ваљевског Лаврентија
Copyright ©2001 Црквена општина лозничка, Православна Епархија Шабачко-ваљевска, ТИА Јанус и аутори појединачних ауторских права. Сва права задржана.

Контакт адреса: webmaster@svecovek.org.yu